

Маргарита Башли
*кандидат історичних наук,
викладач кафедри української і всесвітньої історії та культури ІДГУ
(м. Ізмаїл, Україна)*

**ДОБРОЧИННІ ОБ'ЄДНАННЯ
В ДОПОМОЗІ УЧНЯМ ТА СТУДЕНТАМ БЕССАРАБІЇ
(ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ ст. – ПОЧАТОК ХХ ст.)**

З другої половини ХІХ ст. через визначальні зміни в соціально-економічному житті Російської імперії спостерігалось зростання благодійності, яка характеризувалася розмаїттям соціальних пріоритетів та організаційних форм і напрямів застосування, особистими прагненнями благодійників. Особливо це стосувалося дворянства, яке витрачало значні кошти на освіту. Підтримуючі місцеві гімназії та училища фінансово, обіймаючи посади почесних піклувальників цих закладів, дворянство сприяло поширенню освіти в краї, формуванню освіченої національної еліти.

Були свої «помічники» й у Бессарабській губернії. Серед тих, хто допомагав І-й Кишинівській гімназії, були почесні піклувальники дворяни Антон Катаказі, Микола Качулков, Микола Дониц, камергер двору його величності Євген Катаржи, учень гімназії дворянин Михайло Зоті та інші. Серед піклувальників і меценатів ми зустрічаємо й жінок – представниць шляхетного стану. Це М. Катаказі, М. Семиградова, О. Крупенська, В. Лазо, Є. Россет, М. Дунка, Є. Гілевич [2, с. 209-211].

Серед благодійників гімназії був дворянин Василь Карастаті, який ще в першій половині ХІХ ст. подарував закладу бібліотеку, яка нараховувала 2 633 томи книжок різними мовами. Крім того, він виділяв кошти на стипендії для бідних учнів: у середині ХІХ ст. за його рахунок навчалося 11 учнів. Підтримку учням із збіднілих дворянських родин надавала обласна дворянська організація. У 50-х рр. ХІХ ст. на кошти губернських дворянських зборів було закуплено обладнання для фізичного кабінету гімназії. Працівники дирекції народних училищ Бессарабської губернії зібрали понад 1 000 руб. та заснували стипендію імені піклувальника округу С.П. Голубцова, яка призначалася по черзі кращим учням гімназій округу. Першим отримав цю стипендію учень Кишинівської гімназії.

Бессарабське дворянство опікувалося подальшою долею випускників гімназії, намагаючись допомогти їм у продовженні навчання в університетах та інститутах Російської імперії. Так, обласний предводитель дворянства князь Кантакузен

виплачував стипендії (2 000 руб.) двом учням, які після закінчення гімназії в 1861 р. вступили до Київського університету. Не залишилась осторонь і обласна дворянська організація, яка щорічно виділяла на стипендії для студентів вишів понад 2 200 руб. Існували в закладі персональні та іменні стипендії: О. Главче, К.Янковського (колишнього директора гімназії), Ф. Крупенського (заступника голови Кишинівського окружного суду), К. Ришкан-Дерожинської, К. Чолак, Л. Захар'янова та інші. Кишинівська міська дума щорічно виділяла на стипендію імені Новоросійського генерал-губернатора Коцебу для одного з учнів Кишинівської І-ї гімназії 400 руб. [2, с. 227-229].

У 1882 р. при гімназії було відкрито «Товариство допомоги бідним учням Кишинівської І-ї чоловічої гімназії», статут якого передбачав надання допомоги нужденним учням гімназії, що полягала в наступному: сплата за навчання; виділення коштів на закупівлю одягу, взуття тощо; субсидії учням, які закінчили гімназію та мають намір вступити до університету. В 1908 р. товариство мало недоторканного капіталу в 5 500 руб.

Крім членських внесків та зборів з концертів, товариству суттєво допомагали благодійники, серед яких ми зустрічаємо вже відомі нам прізвища дворян: І.Є. Катаржи – 2 000 руб., А.Є. Крупенська – 100 руб., Є.А. Ришкан-Дерожинська – 100 руб., М.В. Пуришкевич – 100 руб., К.Д. Кириак – 300 руб., Г.Н. Титинева – 100 руб., А.Я. Лазарев – 50 руб., В. В. Казимір – 100 руб., І. І. Дефто – 100 руб., М.М. Катаказі – 100 руб., А.М. Мануйлов – 100 руб., І.К. Скорделі – 100 руб., Є.А. Бокал – 100 руб. Княгиня Є.О. В'яземська щорічно жертвувала на бідних учнів по 100 руб., А.Н. Крупенська влаштувала виставу, яка збрала 650 руб. для поповнення бібліотеки гімназії. В 1907 р. товариство витратило на сплату за навчання бідних учнів, закупівлю книг, одягу, наймання квартир понад 600 руб. [2, с. 230-236].

В другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. бессарабське дворянство брало активну участь у створенні та утриманні різноманітних благодійних товариств, діяльність яких була спрямована на надання допомоги місцевому населенню, яке прагнуло отримати освіту. Відомо, що в 1884 р. губернським предводителем дворянства, таємним радником І.Є.Катаржи було асигновано по 3 000 руб. щорічної допомоги дітям дворян для отримання належної освіти. В альманасі «Бессарабія» за 1903 р. наведено назви понад 40 благодійних об'єднань та союзів, чия діяльність була пов'язана саме з реалізацією освітніх проектів: «Комісія з улаштування народних читань», «Товариство допомоги потребуєчим освіти», «Товариство допомоги учням І гімназії», «Товариство допомоги учням ІІ гімназії», «Товариство допомоги учням

реального училища», «Товариство допомоги учням начальних училищ губернії», «Губернське благодійне товариство», «Губернське товариство опіки дитячих притулків» тощо [1, с. 164].

На початку ХХ ст. губернське дворянство Бессарабії утримувало 10 стипендіатів вищих технічних училищ, 35 стипендіатів-гімназистів, 30 стипендіатів – студентів університетів [4, с. 311-320]. В фондах Національного архіву Республіки Молдова є документи щодо призначення іменних стипендій для бессарабських дворян. Так, 12 січня 1905 р. на зібранні місцевої аристократії обговорювалося питання про заснування стипендій для студентів – вихідців з регіону. В результаті жвавої дискусії з приводу розміру стипендії, її назви, статусу стипендіатів було вирішено встановити від бессарабського дворянства 20 стипендій імені імператора Миколи II в розмірі 300 руб. кожна [3, арк. 65]. Призначені стипендії були розподілені наступним чином: одна стипендія – для інституту шляхів сполучення; по дві стипендії – для студентів – вихідців з Бессарабії, що навчалися в Санкт-Петербурзькому університеті та інституті цивільних інженерів; по три стипендії – для Київського університету та Московського сільськогосподарського інституту; 4 стипендії виділялося для місцевих вихованців інституту сільського господарства та лісництва в Н. Олександрії; 5 стипендій отримали дворяни, що навчалися в Новоросійському університеті [3, арк. 81-81 зв.].

Благодійна діяльність дворянських товариств Бессарабської губернії в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. була націлена на збереження панівних позицій вищого стану, розширення його соціально-економічної бази, що було практично неможливо без вдосконалення системи освіти.

Таким чином, ми зупинилися на невеличкій частці наявного матеріалу, однак і він беззаперечно свідчить, що бессарабські дворяни були одними з найактивніших учасників благодійних заходів на території краю. За кількістю меценатів та благодійників вони в рази перевищували представників інших станів держави.

Література:

1. Бессарабия: историческое описание: Посмерт. выпуск ист. изд. П.Н. Батюшкова / П.Н. Батюшков. – СПб.: Изд. при МВД, 1892. – XLIV, 178, 97 с.
2. Лашков Н.В. Кишиневская областная, впоследствии губернская, ныне Первая гимназия. Историко-статический очерк за 75-летие ее существования (1833 – 1908 гг.) / Н.В. Лашков. – Кишинев: Типография Бессарабского губернского правления, 1908. – 585 с.

3. Національний архів Республіки Молдова, ф. 88. Бессарабское дворянское депутатское собрание (1822 – 1917 гг.), оп.1, спр. 118. Переписка по дворянским делам с ректором Киевского университета, Бессарабским губернатором и др. и ходатайства студентов о назначении им стипендий (30.10.1904 – 10.12.1910), 500 арк.

4. Циганенко Л.Ф. Добродійна діяльність дворян Бессарабії в сфері освіти (остання третина ХІХ – початок ХХ ст.) / Л.Ф. Циганенко // Проблеми історії України ХІХ – початку ХХ ст. – 2011. – Вип. ХІХ. – С. 311-320.

Марина Бобогло

*магістрантка кафедри української мови і літератури ІДГУ
(м. Ізмаїл, Україна)*

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЯ ЯК ЧИННИК СТАНОВЛЕННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦЯ

Наше дослідження має за мету довести, що українська лінгвокультурологія є важливим чинником становлення етнічної ідентичності сучасного соціуму.

Національні традиції дослідження взаємозв'язку елементів мови і культури започатковані в працях О.О. Потебні, П.П. Житецького, І.Я. Франка, В.І. Сімовича, І.І. Огієнка, В.К. Чапленка, Ю.В. Шевельова.

Вагома роль у становленні української лінгвокультурології належить багатограним дослідженням С.Я. Єрмоленко. У працях «Мова і українознавчий світогляд» (2007), «Мовно-естетичні знаки української культури» (2009) представлений глибокий аналіз мовної естетики зразків української народної словесності і мовно-художньої практики, здійснений на матеріалі творчості Івана Котляревського, Тараса Шевченка, Пантелеймона Куліша, Степана Руданського, Івана Нечуя-Левицького, Панаса Мирного, Івана Франка, Лесі Українки, Олеся Гончара, Ліни Костенко та ін.

Теоретичні питання лінгвокультурології послідовно висвітлюються в роботах представників школи лінгвостилістики, очолюваної С.Я. Єрмоленко. Особливий інтерес у цьому плані становлять дослідження П.В. Мацьківа та Н.О. Мех.

Суттєвий внесок у розвиток української лінгвокультурології зробила Л.І. Мацько, яка в ряді публікацій («Українська мова в освітньому просторі», 2009; «Стилістика й історія української літературної мови у лінгводидактичному полі підготовки українських філологів», 2010 та ін.) висловила слушні міркування щодо